

Marian Gucwa

Malbork (Marienburg) nad rzeką Nogat (Zachodnie Prusy)

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 413-414

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MALBORK (MARIENBURG) NAD RZEKĄ NOGAT (ZACHODNIE PRUSY)

Il. 1. Zamek Wielkich Mistrzów Krzyżackich.

Zamek Wielkich Mistrzów Krzyżackich. Założony r. 1274. W głównej sali zamkowej tkwi dotychczas w ścianie kula kamienna działowa, wrzucona w czasie oblężenia Malborka przez Jagiełłę r. 1410. Kula ta wymierzona na filar środkowy, którego upadek zwałiłby całe sklepienie, chybiła słup o kilka cali. Król Kazimierz Jagiellończyk zdobył zamek r. 1460. Na mocy traktatu Toruńskiego r. 1466 Malbork z całym Prusami Zachodnimi przyłączony został do Polski

Litografia

Papier 32,3 x 44,5 cm

Autor: Misierowicz (Misyrowicz Alojzy, (1825 – ok. 1905)

Wg rysunku z natury Napoleona Ordy (1807-1883)

Album Widoków Historycznych Polski..., seria V, plansza 164

Zakład Litograficzny Maksymiliana Fajansa w Warszawie 1880

MNKi/GR/1187

Grafika pochodzi z bogatej kolekcji litografii wykonanych wg rysunków Napoleona Ordy, wydanych na jego koszt w latach 1873-1883, w ośmiu seriach liczących łącznie 260 prac. W większości ukazują one zamki i rezydencje położone na kresach wschodnich skąd pochodził sam autor. Tworząc swoje monumentalne dzieło starał się dotrzeć do wszystkich interesujących pamiątek architektury rozrzuconych po całym terytorium dawnej Rzeczypospolitej, podzielonej zaborami. Latem 1878 roku odbył podróż do Prus Zachodnich, co potwierdzają rysunki wykonane w Toruniu i Waplewie Wielkim, zachowane w Muzeum Narodowym w Krakowie. Napoleon Orda wszystkie swoje prace zaopatrywał w objaśnienia,

pod widokiem zamku w Malborku zamieścił wzmiankę o nieudanej próbie trafienia przez polską artylerię w filar podtrzymujący sklepienie Letniego Refektarza w Pałacu Wielkich Mistrzów. Wydarzenie to związane z nieskutecznym oblężeniem zamku przez wojska Jagiełły w tradycji krzyżackiej obrosło legendą, a kulę można oglądać do dziś w miejscu gdzie utkwiała. Historię o kuli przytacza również autor artykułu poświęconego Malborkowi w „Tygodniku Ilustrowanym” (3.10.1859), w którym zamieszczono trzy współczesne widoki zamku wykonane w technice drzeworytu. Należy zwrócić uwagę na to, że podana w objaśnieniu omawianego widoku Malborka data zajęcia zamku przez Kazimierza Jagiellończyka w 1460 roku jest błędna, w rzeczywistości miało to miejsce w 1457.

Litografia Alojzego Misierowicza oparta na nie zachowanym rysunku z natury Napoleona Ordy wyróżnia się szerokim ujęciem zespołu zamkowego i dbałością o szczegóły. Ukazuje zamek od zachodu, z przeciwległego brzegu Nogatu, który przecina most łyżwowy. Na wprost widza wznoszą się monumentalne budowle, nad którymi dominuje wieża Zamku Wysokiego. Obok niego wyeksponowany został wysunięty w stronę rzeki Pałac Wielkich Mistrzów związany z Zamkiem Średnim. Elewacje budowli oświetlone bocznym światłem, są częściowo pograżone w cieniu. W Zamku Wysokim dobrze widać rzędy małych okienek związanych z jego przebudową na magazyn w latach 1801-1804 wykonaną przez Prusaków. Korony murów Pałacu Wielkich Mistrzów i Zamku Średniego wieńczą otwarte krenelaże.

W bezpośredniej bliskości, z prawej strony widać fragment budowli zwieńczonej małą wieżyczką, jej kształt znany z innych współczesnych przekazów ikonograficznych sugeruje, że może to być kościół pw. św. Jana, który w rzeczywistości położony jest o wiele dalej. Całkowicie odmiennie od obecnego stanu przedstawia się otoczenia kompleksu zamkowego od strony Nogatu, gdzie widać zabudowę mieszkalną na Podzamczu, wśród niej kryją się relikty Baszt Mostowych, zrekonstruowanych kilka lat później (1897) przez Konrada Steinbrechta. Do 1939 roku stopniowo wyburzono wszystkie znajdujące się tu domy i odtworzono linię murów obronnych.

Porównując widok zamku malborskiego wykonany na podstawie rysunku Napoleona Ordy z innymi przekazami ikonograficznymi z epoki, możemy odnaleźć w nim interesujące szczegóły związane z rzeką. Oprócz Mostu łyżwowego (mostu na łodziach), płynących i stojących łodzi żaglowych, w pobliżu brzegu od strony Kałdowa widać zakotwiczoną tratwę z szopą. Na tratwie i wokół niej ukazane są drobne sylwetki kąpiących się ludzi.

W artykule wykorzystano Zamek Malborski w twórczości artystów minionych stuleci. *Grafika, malarstwo, rysunek z polskich zbiorów muzealnych XVI-XX w.*; Muzeum Zamkowe w Malborku, Malbork 2003.

Marian Gucwa